

VÉLEMÉNY AZ EURÓPAI UNIÓ SZABADSÁG, BIZTONSÁG ÉS A JOG ÉRVÉNYESÜLÉSE TÉRSÉGÉBEN VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS KORMÁNYZATI STRATÉGIÁJÁNAK TERVEZETÉRŐL

Mindenek előtt üdvözljük a tényt, hogy a szabadság, biztonság és jog érvényesülésének térségében az ún. poszt-Hága program megvalósítását a 2011 első félévi magyar elnökség prioritásnak tartja. Azt is nyugtáztuk, hogy a tamperei, majd a hágai ötéves programot követően megkezdődött a 2010-14-es időszak programjának előkészítése.

Noha tisztában vagyunk azzal, hogy a magyar kormány az Európai Bizottsággal összhangban a poszt-hágai programra készül, úgy véljük, érdemes visszatekinteni az elmúlt tíz évre, és az előző két program megvalósulását vagy éppen meghiúsulását áttekinteni. A poszt-hágai programra való készülés ugyanis ellenkező esetben azt a látszatot kelti, mintha az előző két programban foglaltak maradéktalanul teljesültek volna.

Bár a nemzetközi bűnözés megelőzését és üldözését természetesen valamennyi tagállam prioritásnak tartja, tíz évvel ezelőtt úgy tűnt, hogy az Unió országai voltaképpen nem kívántak szorosabb együttműködést kialakítani egymással. Véleményünk szerint ennek elsődleges indoka, hogy a tagállamok egyfelől a büntetőjogi szuverenitásukat nehezen adják fel, másfelől nem bíznak meg egymás büntetőjogi rendszerében, eljárási garanciáiban, illetve az emberi jogok kikényszeríthetőségében. Az 2001-es amerikai, majd később a 2004-es madridi és 2005-ös londoni terrortámadások azonban több és több, a magánéletbe, sőt a tagállami szuverenitásba is egyre inkább beavatkozó jogszabály elfogadására ösztönözték a tagállamokat – anélkül azonban, hogy a megfelelő, és peresíthető emberi jogi garanciákkal körülbástyázták volna ezeket a szabályokat.

Mindezek fényében úgy tűnik, a hágai program által szorgalmazott „hozzáférhetőség elvét” egy olyan időpontban kívánták megvalósítani a tagállamok, amikor még az előző ötéves tamperei programban megfogalmazott kölcsönös bizalmon alapuló „kölcsönös elismerés” elvét sem sikerült elérni. (Ezt bizonyítja például az európai elfogatóparancs hányatott sorsa.) A hágai program szimbolikájában is aggályos, de legalábbis félreérthető. A szabadságot és a

biztonságot mint két ellentétes elvet írja le, kapcsolatukat erősen sematizálva úgy tekinti, mintha az egyik csak a másik terhére lehetne erősíthető. Ezzel szemben a hágai program elődje, a tamperei Európai Tanács határozata, amely politikai iránymutatást adott az Amszterdami Szerződésben lefektetett szabadság, biztonság és jog térségének, még elutasította az ilyen fajta dichotómiát, és „az emberi jogokon, a demokratikus intézményeken és a jogállamiságon nyugvó szabadság iránti közös elkötelezettségről” szólt. Érdeemes volna egy lépést visszamenni, eleget tenni az eredeti tamperei program gondolatiságának, azaz létrehozni a kölcsönös bizalmat, mielőtt újabb hatalmas ugrásra készülünk a hozzáférhetőség elvének nevében.

A bizalmat elsősorban az emberi jogi garanciák erősítésével és bizonyos fokú egységesítésével lehetett volna erősíteni. Noha az európai integráció számos lehetőséget nyújtott 2000 óta ennek pótlására, a tagállamok elmulasztották ezeket. Továbbra is korlátozták az Európai Bíróság hatáskörét, nem aknázták ki az Alapjogi Chartában, majd később az Alapjogi Ügynökségben rejlő lehetőségeket, és bár az tagállamokon kívül eső okokból kifolyólag, de az Európai Unió az Európai Emberi Jogi Egyezményhez sem tud csatlakozni.

Mindezekre tekintettel sajnálatosnak tarjuk, hogy a Tervezetben is hivatkozott Európa-politikai kormány stratégia kizárólag a biztonságot emeli ki Magyarország Európa-politikájának négy prioritása között, ám a szabadságról és a jog érvényesüléséről nem szól. Sajnálatos az is, hogy a Tervezet sem ejt szót a problémáról a dokumentum első felében. Igaz, ez elsősorban szimbolikus jelentőségű, hiszen az “Alapvető jogok és biztonság, adatvédelem” címszó alatt szó esik az alapvető jogok és a biztonság összefüggéseiről. Üdvözljük az adatvédelmi szempontok hangsúlyozását, valamint a nagy központi európai adatbázisokkal szembeni aggályok kiemelését.

Az adatvédelemmel összefüggésben fontosnak találjuk továbbá a különleges adatok fokozott védelmének biztosítását, és az etnikai, faji alapú diszkriminációt önmagában tiltó jogszabályok szorgalmazását. Az olaszországi Ponticelliben történt roma adatgyűjtésre adott európai parlamenti válasz jól illusztrálja az EU jog hiányosságait. Amikor 2008. május 20.-án az olaszországi roma cenzus megengedhetlenségét tárgyalta az Európai Parlament, nem tudtak olyan uniós normákra hivatkozni, amelyek kifejezetten tilaloznák az etnikai adatok gyűjtését. Bár a kapcsolódó 2008. július 10.-i európai parlamenti határozatban elítélik az

olaszországi adatgyűjtést, jogi háttérként csak hatályában eltérő, ill. távolról kapcsolódó, különösen tág jogszabály helyeket tudtak csak megnevezni. A 2008 végén elfogadott adatvédelmi kerethatározat sem segít ezen a helyzeten, hiszen egyrészt csak azokban az esetekben alkalmazható, amikor az adatok mozognak a tagállamok között, másrészt a dokumentum viszonylag sekély kompromisszum eredménye.

Aggályosnak tartjuk tehát, hogy míg számos, az adatok szabad áramlását biztosító kerethatározat elfogadásra került (pl. A 2006/960/IB, 2008/615/IB, 2008/616/IB) mindez nem egészült ki megfelelő a szabadságjogokat, és különösen a magánélet, és az adatvédelmet garantáló, kikényszeríthető normarendszerrel. Úgy véljük, a magyar szabályozás és az adatvédelem hazai értelmezése mintaadó lehet, ezért javasoljuk, hogy mind az adatvédelemre, mind általában a szabadságra, és szabadságjogokra való hivatkozás kiemelt helyet foglaljon el a szakmai dokumentumokban, valamint a politikai, szimbolikus nyilatkozatokban egyaránt.

Budapest, 2009. március 27.

Bárd Petra

Magyarországi Európa Társaság, alelnök

Országos Kriminológiai Intézet, tudományos munkatárs